

TÜRK ISLÂH EVLERİ

Doç. Dr. Halûk YAVUZER

İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Atatürk'ün doğumununun 100. yılında, Ulu Önder'in Cumhuriyeti emanet ettiği Türk Gençliğinin sorunlarına eğilmek, biz eğitimcilerin önde gelen görevleri arasındadır.

Çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olan, biyolojik kaynaklı, toplumsal ve duygusal patlamaların egemen olduğu ergenlik dönemi, insan yaşamında önemli aşama olarak dikkatimizi çeker. Hızlı gelişim ve yakın çevreye uyum savaşımı içinde bulunma sonucu, ergende davranış bozukluğu ve anti - sosyal vaziyet alışlar görülebilir. Kısaca, ergenlik dönemi, intihar ve suçluluk olaylarının yoğun olarak görüldüğü bir dönemdir. Bu bireysel özelliklerin yanında, yöresel ve toplumsal örf ve âdetlerin, bu evrede daha etkin olması sebebiyle, gencin suça daha kolay başvurduğu görülür.

Bu nedenle, özellikle çocuk suçluluğunda, "İyi edicilik" ve "Yeniden eğitim" çalışmaları özel bir önem taşımaktadır. Ülkemizde bu çalışmalar, 11-15 ile 15-18 yaşlarındaki tutuklu ve hükümlü gençler için altı kentimizde kurulmuş Çocuk Islâh ve Ceza Evlerinde gerçekleştirilmektedir. Bu kurumlar; Ankara Kalaba Açık Çocuk Ceza ve Islâh Evi, Elâzığ Açık Çocuk Ceza ve Islâh Evi, Eskişehir Kapalı Çocuk Ceza Evi, Sinop Kapalı Çocuk Ceza Evi, İzmir Açık Çocuk Ceza ve Islâh Evi, Konya Kapalı Çocuk Ceza Evi'dir.

Sözü edilen bu kurumların tümünde temel amaç, çocuğun yetenekleri doğrultusunda becerilerini geliştirmek ve onu bir meslek sahibi yapmaktır. Bu amaçla, başta Ankara, İzmir olmak üzere, Eskişehir, Elâzığ ve Sinop illerindeki kurumlarda, kamu kuruluşlarına üretim yapan torna - tesviye, demir ve marangoz atölyeleri yer almaktadır.

Ülkemizde Çocuk Islâh ve Ceza Kurumlarında “Yeniden eğitim” çalışmalarının temelinde, iş ve sanat eğitimi ile okul (diploma) eğitim ve öğretimi yer almaktadır. Kurumlarımızın hemen tamamında, en az iki sınıflık ilkokul olmasına karşılık, orta okul ve lisenin bulunmaması nedeniyle, çocuklarımız dışardaki eğitim kurumlarından yararlanmaktadırlar. Bugün Ankara Ceza ve Islâh Evi’nden kurum dışındaki orta okul ve liselere devam eden öğrenci sayısı on dördtür.

Sayın Prof. Şensoy, Ankara Çocuk Ceza ve Islâh Evi’nin infaz sistemini anlatırken, iki kısma ayrıldığını belirtmiştir. Bunlar, genel kısım, iş esası üzerine kurulmuş kısımdan ibarettir. 1941 tarihli iç yönetmeliğe göre, kuruma gönderilen küçük hükümlüler önce sağlık muayenesine tâbi tutulmaktadırlar. Muayeneden sonra, kuruma giren çocuk, atölyelerde on beş günden üç aya kadar gözlenir. Bu dönemde, bedensel ve ruhsal durumunun yanında izleyeceği öğretim programı da saptanır. Kısaca, Prof. Şensoy’a göre, Ankara Çocuk Islâh Evi’nde uygulanan “Uslandırma Yöntemi”, çocuğa bir sanat öğretmek ve kendisine ilkokul diploması kazandıracak öğretim düzeyine kavuşturılmaktan ibarettir (*).

Ankara Islâh Evi, bugün küçük bir kent görünümünde olup, çocuk ve ergenlerin eğitim ve gelişimleri konusunda bir çok olanağa sahip bulunmaktadır. Bugün, Ankara Kalaba Çocuk Ceza ve Islâh Evi’nde iki sınıflı bir ilkokul, otomobil tamir atölyeleri, ekmek fırını, marangoz atölyesi, metal işleri atölyesi, sebze ekimi için bahçe, çiçek yetiştirmek için sera bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, aynı kurumdaki suçlu gençlerin enerjilerini boşaltabilmeleri fizyolojik açıdan gelişip, duygusal bakımdan rahatlayabilmeleri için kollektif oyun ve spor alanları mevcuttur.

Ankara’nın yanında, İzmir, Elâzığ ve Eskişehir illerindeki kurumlarda da, kamu kuruluşlarına hizmet veren, döner sermayeli iş ve zanaat atölyeleri bulunmaktadır. Bu atölyeler, 1981’in altı ayı içinde kamu kurumlarına on bin ranza üretmiş bulunmaktadır. Hiç küçümsenemeyecek olan bu rakamın, ülkemize olan katkısı açık-

(*) Prof. Dr. Naci Şensoy : “Çocuk Suçluluğu —Küçüklük— Çocuk Mahkemeleri ve İnfaz Müesseseleri”, Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt XV, Sayı 1, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1949.

tır. Suçlu gençler, bu kurumlarda üretici olmanın verdiği mutluluğun yanında, belirli bir zanaat ve iş dalında ilerleme olanağı bulmaktadırlar.

Sözü edilen atölyelerde, çoğunlukla ücretli olarak dışardan çalışan sivil ustalardan yararlanılmakta, zaman zaman yetişkin suçlu ustalar da çocukların meslek öğrenmelerine katkıda bulunmaktadır. Bu atölyelerin yanında çocuklar, kurum içinde yemek yapma, bulaşık yıkama, kurum temizliğine yardım ve resim gibi türlü faaliyetlerde aktif kılınmaktadır. Ayrıca gençler, boncuk, karton ve tahta malzemeyi kullanmak suretiyle kendi ilgi alanlarında el becerisine dayanan çeşitli hediyelik eşya üretmektedirler.

1980 yılında 230 hükümlü ve tutukluyu barındıran Eskişehir Çocuk Ceza Evi'nin çoğunluğunu 13-18 yaş grubu gençleri oluşturmaktadır. Her birinde 24 çocuğun çalıştığı marangoz ve metal işleri atölyelerinde ücretli olarak çalışan birer atölye şefi bulunmaktadır. Bu atölyelerin yanı sıra ayakkabı tamir atölyesi, dikiş atölyesi, sebze ve çiçek yetiştirme, kurumun diğer çalışma alanları arasında sayılabilir. Bünyesinde okul bulunmayan Eskişehir Çocuk Ceza Evi'nde futbol, voleybol, basketbol ve hendbol gibi spor çalışmalarını gerçekleştirebilecek açık ve kapalı alanlar mevcuttur. Kurumda müdür dışında 23 personel, 22 gardiyan görevlidir.

Mart 1981 tarihi itibarıyla, ülkemizin tüm Çocuk Ceza ve Islâh Kurumlarındaki hükümlü çocuk sayısı 1469'dur. Bu çocukların 745'i Türk Ceza Kanunu'nun 55. maddesine göre; 715'i ise Türk Ceza Kanunu'nun 54. maddesine göre hüküm giymiş bulunmaktadır.

Toplam hükümlü kız adedi 9 olup, İzmir Çocuk Ceza ve Islâh Evi'nde bulunan bu suçlu kız çocukların 4'ü Türk Ceza Kanunu'nun 54. maddesine göre, 5'i Türk Ceza Kanunu'nun 55. maddesine göre hüküm giymiş bulunmaktadır.

Bu rakamlardan da görüldüğü gibi, 647 sayılı, cezaların infazı hakkındaki Kanunun, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine uygulanabilecek ceza ve tedbirlerle ilgili hükmü, kurumlardaki suçlu genç sayısının artmasını engelleyen önemli bir faktör olmaktadır.

Ülkemizde Çocuk Ceza ve Islâh Kurumlarındaki suçlu gençlerin sorunlarına psiko - sosyal açıdan yaklaşacak uzman sayısında

da belirli bir artış görülmüştür. 1972 yılında, ülkemizdeki tüm kurumlarda sadece 2 uzman çalışırken, 1981 yılında ülkemiz Çocuk Islâh ve Ceza Evlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanı, pedagog ve psikolog adedi 17'ye çıkmış bulunmaktadır. Halen, 33 açık kadronun olduğu saptanmıştır.

Yıllardan beri beklenen Çocuk Mahkemeleri Yasası, 7 Kasım 1979 tarihinde, Resmî Gazetede yayınlanarak gerçekleşmiştir. Sözü edilen Yasa, 6 Kasım 1981 tarihinde çıkarılan "Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun" ile değişikliğe uğramış ve uygulama faaliyetine, uzman personel yetersizliği nedeniyle, Haziran 1982'de geçilmesi öngörülmüştür. Yasanın uygulamaya konulmasının Ulu Önder Atatürk'ün doğumununun 100. yılına rastlaması, ülkemiz açısından sevindirici bir olaydır.

İlk Çocuk Mahkemesi 1899 yılında Birleşik Amerika'da, Chicago kentinde kurulmuştur. Bunu İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya, Rusya ve İspanya'da kurulan Çocuk Mahkemeleri izlemiştir.

Bugün, yukarıda yazılı memleketlerden başka, diğer birçok ülkede, örneğin, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Birmanya, Seylan, Hindistan, Hollanda, Lüksemburg, Norveç, Portekiz, Polonya, Yugoslavya, Pakistan, Japonya, Malezya ve Yeni Zelanda ile Arap ülkelerinde Çocuk Mahkemeleri mevcut bulunmakta, böylece Türkiye, halen Çocuk Mahkemelerinin kurulmadığı, dünyanın nadir memleketleri arasında yer almaktadır.

Çocuk Mahkemeleri Yasası, psiko - sosyal ve pedagojik açıdan değerlendirildiğinde, getirdiği yeni hükümlerin umut verici ve sevindirici olduğu görülür.

Yasada, yasal cezaî sınırın altındaki küçükler ayrı olarak değerlendirilmiş ve özel bazı önlemler getirilmiştir :

MADDE 10. — Küçükler hakkında aşağıda yazılı tedbirler uygulanır.

1. Veliye, vasiye veya bakıp gözetmeyi üzerine alan akrabadan birine teslim,

2. Bakıp gözetmeyi üzerine alan güvenilir bir aile yanına yerleştirme,
3. Bu maksatla kurulmuş Çocuk Bakım ve Yerleştirme Yurtlarına veya benzeri resmî yahut özel kurumlara yerleştirme,
4. Genel ve katma bütçeli daireler, mahallî idareler, bankalar, İktisadî Devlet Teşekkülleri ve bunların ortaklıkları tarafından kurulmuş fabrika, müessese veya ziraat işletmeleri veya benzeri teşekküllerle işyerlerine yahut meslek sahibi bir usta yanına yerleştirme,
5. Resmî veya özel bir hastaneye veya tedavi evine yahut eğitimi güç çocuklara mahsus kurumlara yerleştirme,

MADDE 11. — Fiili işlediği zaman 11 yaşını bitirmemiş olanlar hakkında kovuşturma yapılamaz ve ceza verilemez.

Ancak, fiili kanunen bir seneden ziyade hapis cezasını veya daha ağır bir cezayı müstelzim ise haklarında 10 uncu Madde yazılı tedbirlerden biri uygulanır.

11 yaşını bitirmemiş küçükler hakkında, veli veya vasi yahut bakmakla yükümlü kimseler tarafından yeterli tedbir alınması halinde Mahkemece diğer tedbirler uygulanmayabilir.

Yasada suçu işlediği zaman 11 yaşını bitirmiş olup, 15 yaşını doldurmamış olan küçükler şu şekilde değerlendirilmiştir :

MADDE 12. — Fiili işlediği zaman 11 yaşını bitirmiş olup da, 15 yaşını doldurmamış olan küçükler hakkında 20 inci Maddeye göre yapılan inceleme, ceza tertibini gerektirmiyorsa, Mahkemece 10 uncu Maddede yazılı tedbirlerden biri uygulanabilir.

Aksi halde haklarında aşağıda yazılı ceza tayin olunur.

1. İdam cezası yerine 15 sene ve müebbet ağır hapis yerine 10 seneden aşağı olmamak üzere hapis cezası verilir.

2. Diğer cezalar yarıya indirilir. Ağır hapis cezaları hapse çevrilir. Ancak, bu fıkranın tatbiki suretiyle hükmolunacak cezalar her fiili için 7 seneden fazla olamaz.

3. Kamu hizmetlerinden yasaklılık ve genel güvenlik gözetimi altına alınmak cezaları uygulanmaz.

Bu hükümlülükler tekerrüre esas olamaz. İctima halinde Türk Ceza Kanunu'nun genel hükümleri uygulanır.

Fiili işlediği zaman 15 yaşını bitirmeyen sağır - dilsizler hakkında kovuşturma yapılamaz, bunlar hakkında 10 uncu Maddede yazılı tedbirlerden biri uygulanır.

Çocuk Mahkemeleri Yasası, ceza ve önlem uygulanmasından önce, Batı toplumlarında olduğu gibi sosyal hizmet uzmanları kanalıyla suçlu çocuğun yakın çevre koşullarının incelenmesini öngörmektedir.

Günümüzde, İngiliz Çocuk Mahkemeleri, suçlu gençlerin yargılama aşamasında Eğitim Servisi, Probation Servis ve Sosyal Hizmet Servisi uzmanlarının önçalışmalarından yararlanmakta ve çocukları bu uzmanların önerileri doğrultusunda Yeniden Eğitim Kurumlarına göndermektedirler. Çocuk Mahkemeleri Yasamızın 20 inci Maddesinin aynı yaklaşım içinde olduğu görülür :

MADDE 20. — Bu Kanunda gösterilen ceza ve tedbirlerin uygulanmasından önce küçüğün işlediği suçun anlam ve sonuçlarını kavrayabilme yönünden bedenî, aklî ve ruhî durumu mütehassıs kimselere tesbit ettirilir.

Ceza ve tedbirin uygulanmasından önce gerekirse küçüğün aile, terbiye, okul durumu, gidişatı, içinde yetiştiği ve bulunduğu şartlar veya bunlar gibi gerekli görülen sair hususlar Çocuk Mahkemelerinde görevlendirilmiş olan sosyal hizmet uzmanları veya yardımcıları veya pedagoğ veya psikiyatır gibi uzmanlar marifetiyle araştırılır. Çocuk Mahkemelerinde görevlendirilmiş olan bu personelin iş durumlarının müsait olmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında bir engel bulunması, ya da atama yapılmamış olması hallerinde Çocuk Mahkemeleri bu araştırmanın yapılması için resmî veya özel kurum ve kuruluşlarda çalışan bu tür uzmanları, bunların da bulunmaması halinde bu araştırmayı yapabilecek nitelikte olan kimseleri görevlendirir.

Yukarıdaki fıkralar gereğince yapılan araştırma ve inceleme sonucu gerekirse küçüğün bir müşahede merkezinde müşahede altına alınmasına da karar verilebilir.

Çocuk Mahkemeleri Yasası, hükmedilmiş cezası ertelenmiş olan küçük çocukların üç yıla kadar gözetim altında bulundurulmasına

karar verilebileceğini hükme bağlamış bulunmaktadır. 29 uncu ve 30 uncu maddelerde görüleceği gibi bu gözetim işleminin gerçekleştirilebilmesi için resmî ve özel kurumlarda çalışan pedagog, sosyal hizmet uzmanı ve sosyal yardımcılar görevlendirilebilmektedirler.

MADDE 29. — İşlediği suçtan dolayı hakkında 10 uncu maddede yazılı tedbir uygulanmış veya hükmedilmiş cezası ertelenmiş olan küçüğün üç yıla kadar gözetim altında bulundurulmasına karar verilebilir. Bu takdirde küçüğe, veliye, vasiye veya bakıp gözetmeyi üzerine alan kimseye gözetim tedbirinin gayesi ve gerektirdiği yükümlülükler haber verilir.

Gözetimin ne şekilde yapılacağı ve bu işlerde çalıştırılan kimselerin görevleri ile Çocuk Eğitim, Islâh ve İnfaz İşleri Genel Müdürlüğü'nün çalışma şekli ve usulleri Adalet Bakanlığınca düzenlenecek bir yönetmelikle tesbit olunur.

Gözetim süresi kararda gösterilir.

Şartlı erteleme halinde gözetim en az deneme devresi sonuna kadar devam eder.

Görevliler :

MADDE 30. — Bu Kanunun 20 nci maddesinin ikinci bendinde yazılı sosyal araştırma ve 29 uncu maddesinde yazılı gözetimi yapmak üzere Adalet Bakanlığınca her Çocuk Mahkemesine yeteri kadar öncelik sırasına göre sosyal hizmet uzmanı veya yardımcısı, pedagog, psikolog, psikiyatr atanır.

Çocuk Mahkemelerine atanan sosyal hizmet uzmanları veya yardımcıları ile pedagog, psikolog ve psikiyatlara almakta oldukları aylıkların brüt tutarının yüzde ellisi oranında ödenek verilir.

Bu görevlilerin bulunmaması veya iş durumlarının müsait olmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında bir engel bulunması halinde bu gözetimi yapabilecek nitelikte olan kimseler görevlendirilir.

Sosyal hizmet konularında faaliyet gösteren resmî veya gönüllü kurumlar gözetimcilik yapabilecek kimselerin bir listesini her yılbaşında Mahkemeye verirler. Hayırsever diğer kimseler de Mahkemeye başvurabilir. Mahkeme bunların ahlâkî ve içtimaî durumlarını inceledikten sonra seçtiği kimselerin isimlerini listeye kaydeder.

Çocuk Mahkemesi her zaman yukarda yazılı kurum ve derneklerden aday göstermelerini isteyebilir.

Çocuk Mahkemeleri Yasa tasarısı bütünüyle ele alındığında, Yasanın ergeni ve çocuğu gelişim evresini dikkate alarak değerlendirildiği ve bu konuda bilimsel yaklaşımda bulunduğu görülür.

Su;lu bireyi zekâ, kişilik ve yakın çevre özelliklerini gözönünde tutarak değerlendiren Yasa; "Yasanın gösterdiği fiili işleyen birey suçludur" şeklinde katı hükümden uzaklaşmakta ve konuya pedagojik bir yaklaşımla eğilmektedir.

Yasa ayrıca, bireysel farklılık ve suça neden olabilen çevresel etkenleri inceleyerek, "Yeniden Eğitim" konusunda diğer sosyal kurumlardan yararlanma yoluna başvurabilmekte, böylelikle potansiyel suç ortamını hazırlayan kötü koşulları ortadan kaldırabilmektedir.

'Ergen'i ve "Çocuk"u salt hukuksal kurallar içinde düşünerek cezalandırma yolunu seçmeyip, onları gelişim evrelerine uygun biçimde yeniden eğitmeyi amaçlayan Yasanın uygulama aşamasında rastlanabilecek zorlukların da zaman içinde çözümlenebileceği inancındayız.